

Simona Drăgan

Corporalitate și fiziologie. Cei doi Cioran – scriitorul și omul

Motto:
„Știu că nașterea mea e o întâmplare,
un accident ridicol, și totuși,
de cum uit de mine, mă port
ca și cum ea ar fi un eveniment
capital, indispensabil mersului și
echilibrului lumii”.
Cioran

Eseul meu urmărește, în arhivele corporalității cioraniene, nu atât acel mod specific cioranian de a ancora gândirea în fiziologie, în detrimentul rațiunii, cât mai ales o dezvoltare contradictorie, pe două coordonate/vârste, a scriiturii corporeale cioraniene: de la corpul irațional, mistic și expresiv descoperit de moderni, la disciplina autoimpusă prin medicalizare, sport, diete sau odihnă, specifică mai ales maturității.

Ideea că trupul este un indice material al spiritului sau o carcasă ce ascunde omul interior, singurul autentic și demn de interes, a determinat vreme de secole, în filosofie și în gândirea creștină, un dezinteres aristocratic față de corp. Pus în slujba cunoașterii și a mântuirii, corpul a fost gândit multă vreme prin categoriile necesității, irelevanței și particularului, fiind așezat sub semnul fatalelor noastre limitări. Doar asociat cu frumusețea, el a constituit, în artele vizuale și în literatură, un obiect demn de interes, însă teologia și filosofia au căutat pe toate căile să-l compromită sau să-i marginalizeze

înscris într-un imaginar cultural specific unui anumit tipar al epocii sale, optând și el, filosofic, pentru reconsiderarea nu atât a corporalității în sine, cât a virtuților ei revelatoare. Nimic special, deci. Ulterior, tema corporalității la Cioran, mai ales în relațiile acesteia cu boala și cu nebulia, a fost sesizată, punctată sau dezvoltată explicit de câțiva comentatori, care au și absolutizat-o, definindu-l pe Cioran ca „marele bolnav” (Marta Petreu), „un specialist în bolile trupului” (Mircea A. Diaconu) sau „filosoful maladiv” (Ovidiu Pecican). Deși rezultatele lor sunt interesante și pertinente, li se poate reproșa totuși o oarecare tendință de exagerare în acest sens și o corporalizare voit excesivă a operei cioraniene, care, în complexitatea ei, dezvoltă destule alte teme culturale și spirituale și în care filosoful demonstrează adesea, în pofida declarațiilor sale fiziologice, că dorește și chiar reușește deseori să uite de corp.

Chiar și așa însă, corpul rămâne o constantă a operei rășinăreanului, pe care filosoful a recunoscut-o în diferite ocazii. „Depindem de trup; e ca un destin, o fatalitate meschină și lamentabilă căreia îi suntem supuși”, afirmă el într-un interviu din 1983. „Corpul e totul și nu e nimic: un mister aproape degradant”, dar și „o forță fabuloasă”, pe care, „o dată ce ai devenit conștient de dependența produsă de el, e cu neputință să o uiți” (CC, 85).

Opera lui Cioran dezvoltă, în relațiile acestuia cu corporalitatea, o pasionantă *dualitate*, pe care o încercare de edificare a unei *sistematice* a bolilor cioraniene și a raportului acestuia cu ele, nu o poate evidenția într-un mod explicit și chiar riscă să o aplatizeze. Cioran se comportă diferit față de corp, ca *scriitor* și ca *om*. Există „scriitorul” Cioran, aflat în raporturi teoretice și estetice cu fiziologia și boala, și există „omul” Cioran, „pacient” și „doctor” deopotrivă, a cărui grijă față de sănătatea corpului său este într-un mod vizibil alta. Aceste poziții contradictorii răspund, și pe plan stilistic, unor registre diferite, regăsindu-se chiar pe cele două paliere distincte ale operei scriitorului: cărțile publicate, în primul caz, „caiete” și scrisorile, în cel de-al doilea. Nu în ultimul rând, e de remarcă că cele două retorici nu corespund decât în linii mari vârstelor cioraniene: dacă maturitatea și senectutea s-ar cuveni să aducă mai multă înțelepciune, lucrul acesta se întâmplă numai în viață, dar nu este neapărat vizibil și în opera destinată publicului. Aceasta continuă să adopte atitudini și retorici corporeale neschimbate, semn că Cioran rămâne fidel, ca scriitor, unor prejudecăți sau *patternuri* culturale, în timp ce omul Cioran își urmează nestinșgerit, și cu multă grijă, dietele.

Iată în continuare câteva repere ale celor două atitudini și stilistici ale corpului, două coordonate pe care, în linii mari, le-am putea numi a *risipitorului* și a *înțeleptului*.

În tinerețe, Cioran abuzează de tutun, alcool și cafea pentru a-și întreține scriitura, mănâncă neatenț și pe apucate și arată, în general, foarte puțin respect corpului, adjuvant al spiritului, menit parcă

exclusiv să întrețină febra poetică sau mistică a purtătorului său. Reacțiile față de corp și sănătate sunt deseori iresponsabile și, dacă n-ar fi vorba de Cioran, de neînțeles: declară că a vrut să fie epileptic, sifilitic, nebun, îi pare rău că testul Wasserman a ieșit negativ sau că n-a ascultat sfatul unui nebun și nu s-a internat la ospiciu. Și sub raport cultural și uman, Cioran apreciază nebunii, „filosofii impulsivi”, înțelepții care sfârșesc în ospicii și face în repetate rânduri, în cărțile sale, afirmații acide împotriva sănătății, a oamenilor și mai ales a filosofilor sănătoși: „Cincizeci de ani de sănătate! N-aveam o admirație nelimitată pentru filosoful meu, dar această mărturisire m-a făcut să-l disprețuiesc pe loc” (S, 132).

Sănătatea e definită ca „stare de nonsimțire, ba chiar de nonrealitate” (S, 114), o inconștiență a organelor aflate în deplin echilibru, și care prezintă dezavantajul de a anula „ființa”, concept folosit într-un sens vag existențialist: „Cei sănătoși nu sunt reali. Au totul, în afară de *ființă* – pe care doar o sănătate îndoielnică ți-o dă” (MA, 37). În alte situații, face într-un mod aproape direct elogiul durerii: „Totul se învârtește în jurul durerii; restul e accesoriu, ba chiar inexistent, pentru că nu-ți aduci aminte decât de ceea ce îți face rău. Senzațiile dureroase fiind singurele reale, e aproape de prisos să încerci altele”. (DNN, 98). Astfel de considerații, dublate uneori de gesturi grandilocvente, provoacă reacții șocante celor din jur și se înscriu într-o binecunoscută retorică cioraniană a excesului, întâlnită, cum spuneam, în multe scriituri moderne. Undeva, Cioran numește indirect această retorică „lirism”, afirmând: „Când refuzi lirismul, e un chin să înnegești o pagină: la ce bun să scrii ca să spui *exact* ceea ce aveai de spus?” (MA, 16). Scriitorul recunoaște, prin urmare, că *scriitura nu e sinonimă cu viața*, dar ea este, în opinia sa, mai autentică și mai valoroasă decât aceasta. În plus, ideea că lirismul are baze fiziologice apare foarte devreme, încă de la prima sa carte: „Nu devii liric decât în urma unei afectări organice și totale” (PCD, 8). □

Opere citate:

C = *Caiete*, vol. III, București, Humanitas, 1999
CC = *Convorbiri cu Cioran*, Humanitas, 1993
DNN = *Despre neajunsul de a te fi născut*, Humanitas, 1995
MA = *Mărturisiri și anateme*, Humanitas, 1994
PCD = *Pe culmile disperării*, Humanitas, 1993
S = *Sfirtecăre*, Humanitas, 1992
SA = *Silogismele amărăciunii*, Humanitas, 1992
TD = *Tratat de descompunere*, Humanitas, 1992

importanța. Chiar descoperit, dezgolit și arătat de moderni, corpul nu a ieșit nici atunci de sub auspiciile secundarității sale. Modernii l-au folosit ca teatru al experimentelor și ca o formă de totalizare a eului, dar nu i-au arătat respect și nu au știut să-l „economisească”. Opiomania romanticilor, „paradisurile artificiale” ale decadenților de sfârșit de secol XIX sau experimentele suprarealiste au folosit corpul ca un instrument de autentificare a spiritului, punându-l, de fapt, tot în slujba unor idei filosofice. Aceste reacții, anti-raționaliste și anti-pozitivistice, au marcat întreaga modernitate, începând cu sfârșitul secolului al XVIII-lea și continuând până pe la mijlocul secolului XX, o lungă modernitate în care se situează și opera cioraniană, cu obsesiile ei corporale și fiziologice recunoscute.

Cercetând opera lui Cioran, critica a semnalat nu o dată situarea gânditorului în fiziologie, în corporalitate și boală, ca principii ale unei scriituri autentice, „trăite”. Prin aceasta însă, Cioran nu a fost neapărat original, ci s-a

